

alkotnak. A település a 13. sz. végén elpusztult. Erre utal a felület egy részén napvilágra került égési réteg mellett több leégett lakóház. Egy részüknél a leégett tetőszerkezet kivételesen jó állapotban maradt meg, a padlón in situ a háztartási eszközökkel (fazekak, mezőgazdasági eszközök).

A döntően 14–20 m²-es, (bár nem ritka a 20–22 m²-es épület sem) félig földbe mélyített, téglalap alakú lakóházak, ágasfás-szelemenés tetőszerkezetűek. Kemencéjük minden esetben az épület rövidebbik oldalának sarkában elhelyezett, épített. Bejáratukat csak kivételes esetben sikerült feltárni, a kemencével átellenes, rövidebbik oldalon.

A település utolsó, pusztulási fázisához köthető a nyomvonal É-i szélén, egy már felhagyott lakóházba temetett gyermek K–Ny-i tájolású sírja is. Hiányoznak a külső kemencék, ill. a gazdasági jellegű épületek.

A leletek döntő többségét a kerámiaanyag jelenti, de emellett jelentős a fémanyag is, melyet általános típusai (háztartási és mezőgazdasági eszközök) mellett 6 érme, 7 sarkantyú és több nyílhegy is jelez. Ez utóbbi lelettípusok „magas száma” felveti a lehetőséget, miszerint, egy őrző-védő, katonai funkciókat ellátó, szolgáltató faluval állunk szemben.

A jelentős számú ékszer döntő többsége S-végű hajkarika, ill. részben másodlagosan felhasznált bronzkori és Árpád-kori ékszerek „kombinációjából” álló darabok.

A terepbejárás adatok és a feltárás során tett megfigyelések alapján a település É-i irányban a nyomvonalon kívül is folytatódik, teljes kiterjedése azonban nem ismert.

A leletanyag a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat nyíregyházi irodájában történő elsődleges feldolgozás után a Magyar Nemzeti Múzeumba kerül végleges elhelyezésre.

Munkatársak: János Judit régész, Reszler József Péter, Kovács Zoltán, Magyar Csaba technikusok. A geodéziai felmérést a Geoservice Kft. végezte.

KISS CSABA

291. Magyaralmás, Rokkant-dűlő (KÖH 68243)

(Fejér megye) U, B, LT

2009 decembere és 2010 májusa között kiterjedt terepbejárásokat folytattunk a Nabucco gázvezeték dunántúli és Pest megyét érintő szakaszán, összesen 205 km hosszúságban, a nyomvonal 100–100 m-es szélességében. A téli időnyben végzett terepbejárás során általában jó megfigyelési viszonyok között tudtunk vizsgálni, összesen 184 régészeti lelőhelyet azonosítottunk.

Magyaralmás határában egyetlen lelőhelyen halad keresztül a nyomvonal, a Rokkant-dűlőben nagy kiterjedésű, több korszakon át lakott, korábban ismeretlen lelőhelyet találtunk.

REMÉNYI LÁSZLÓ – STIBRÁNYI MÁTÉ

292. Magyarbánhegyes, Boglyás-Lengés-dűlő (KÖH 73081)

(Békés megye) U, R

2010. július 21. és augusztus 6. között megelőző feltárásokat végeztünk a Kunágota MOL gázvezeték építésével érintett, MOL-5 jelű régészeti lelőhelyen.

A lelőhely Magyarbánhegyestől DNy-ra, a belterületől csaknem 2 km-re, a mezőkovácsházi határvonaltól kb. 500 m-re ÉK-re található. A területen, egy kisebb földhátan 250×150 m-es körzetben őskori kerámiatöredékek kerültek elő. A vezeték nyomvonala a tervek alapján a lelőhely É-i harmadát érintette, annak 200 m hosszú szakaszán. A feltárt 896 m²-ből 366 m² volt régészeti fedett. A 200 m hosszú és 6 m széles szelvényben 9 objektumot (12 stratigráfiai jelenséget) figyeltünk meg.

Az első lakók a középső neolitikumban érkeztek a területre. A korszakhoz egyelőre 3 jelenséget lehetett kötni. A leletek alapján a jelenségeket a *szakálháti kultúra* kisebb csoportja hagyta hátra. Ezek kivétel nélkül gödrök voltak, amelyek a mai járószint alatt 50 cm mélyen húzódó őskori járószintből mélyültek le a barna szubhumuszba, majd a sárga agyagos altalajba. Az objektumok jól elváló folttal csak a mai felszín alatt 120 cm mélyen jelentkeztek. A neolit gödrök hengeres, teknős aljú, 160–300 cm átmérőjű, 50–120 cm mély, kerek, vagy ovális szájú beásások voltak. A korszak objektumai a szelvény K-i felében, annak legmagasabb pontja körül, egy 50 m-es szakaszon csoportosultak. A középső neolit korú leletek között számos impozáns darab érdemel említést. A feltárás egyik legfontosabb lelete egy arcós edény, mely az egykori neolit járószinten került elő. A nagyméretű, vastag falú edénynek perem-, fül-, nyak-, has- és aljtöredékei kerültek elő, mely részletek alapján jó esély van a teljes forma megrajzolására. Az antropomorf edény arcrésze nem került elő, viszont ismertek a füleket jelképező és az azt keretelő V alakú karcok részletei. Az edény hasát jellegzetes, spirálisan futó párhuzamos vonalak díszítették. Az arcós edényt rejtő réteg alatti 7. gödörből két agyag mellplasztika is előkerült, melyek két különálló antropomorf edényből származtak. A kultúra gödreiből származó egyéb töredékek zömében finoman iszapolt, gondosan fényezett vékony falú, gyakran okkerrel vörösre festett kerámiához tartoztak. Az égetés utáni festés az edény külső és belső oldalán is feltűnik. Több alkalommal figyeltünk meg az edény belső oldalán ferdén futó, 2–3 cm széles festett sávokat. Ugyanebből a gödörből egy agancsból faragott csonttű, valamint egy csiszolt csontvéső is előkerült. A neolit telep kőeszközeit őrlőkő és kőbalta, valamint obszidiánpengék képviselik. A területen egy kisebb horizontális telep részlete körvonalazódott.

Kora rézkori egy gödör és egy járószinthez köthető omladék a feltárás középső harmadában. A gödörnek csak egy kicsi része ért a szelvénybe, amelyet kisebb bővítéssel csaknem teljesen fel tudtunk tárni. A rábon-tásban a humuszolást csupán a felső 50 cm-en végeztük

géppel, ezt követően kézi feltárást alkalmaztunk. Nagy mennyiségű kora rézkori tárgy töredéket emeltünk ki a földből, köztük jellegzetes rézkori áttört csőtálas tál, tárolóedény, és pohár töredékeit, karcolt és mintába bökődött díszekkel. A leletek alapján a területen a *tiszapolgári kultúra kistréparti csoportjának* emberei éltek. A rézkori jelenségek felbukkanása kiemelkedő jelentőségű a korszak kutatása szempontjából, hiszen Békés megye itteni területéről eddig nem rendelkezünk információkkal a kora rézkorra vonatkozóan.

A lelőhely kerámia-, állatcsont- és kőanyaga mellett a terület objektumaiból jelentős mennyiségű talajmintát gyűjtöttünk, ezek feldolgozása folyamatban van.

Munkatársak: Nagy Norbert, Takács Gábor, Gyűrösi Tímea ásatási technikusok.

PÓPITY DÁNIEL

293. Magyarbánhegyes, Kereszt-dűlő (KÖH 71487)

(Békés megye) Á

2010. november 29-én helyszíni szemlét tartottam a lelőhelyen, melyre még korábban egy helyi történelemtanár, Asztalos Csaba hívta fel a figyelmemet. Elmondása szerint a lelőhelyet még 1944-ben találták meg. Téglapületek maradványairól és embercsontokról tették említést – csaknem 60 év múlva – a magyarbánhegyesi helytörténeti szakkört vezető Asztalos Csabának 2006-ban, aki a mezőgazdasági műveléssel folyamatosan bolygatott lelőhelyről a felszínen gyűjtött régészeti leletek múzeumba kerülését szorgalmazva tett bejelentést a Békés Megyei Múzeumok Igazgatóságánál.

A 2010-es helyszíni szemle alkalmával a találó átadott a múzeumnak egy zsáknyi, a lelőhelyről összegyűjtött embercsont-töredéket, valamint 1 db bronzból készült, kisméretű S-végű hajkarikát. A helyszíni szemlén azonosított lelőhelyen elszórtan téglatöredékeket, és nagyobb számban embercsontokat találtunk a felszínen. A téglatöredékek közül néhány darabról egyértelműen megállapítható, hogy pelyvás soványítású agyagból készült, Árpád-kori téglából származik. A nagyobb számban előforduló embercsontok nagyobb darabjai a közelmúltban szétszántott sírokra engednek következtetni. Találtunk még néhány Árpád-kori edénytöredéket is, köztük cserépbogrács töredékét. A lelőhely pontos kiterjedését nem lehetett meghatározni, mert a felszín a nemrégiben betárcsázott kukoricatarlótól nagyon szemetes volt, mérete 200×200 méteresre becsülhető. Az összegyűjtött leletek és a korábbi információk alapján azt feltételezzük, hogy a lelőhelyen egy Árpád-kori templom és temető található.

LISKA ANDRÁS

294. Magyarbánhegyes határa

(Békés megye) B, N

A Kunágota mezőfejlesztés project (Kág-4 jelű kút termelésbe állítása) keretében tervezett vezeték nyom-

vonáshoz kapcsolódóan végeztünk szisztematikus régészeti terepbejárást 2010. február 27–28-án.

Bekötőút (KÖH 73079): A nyomvonal által érintett 011/17, 022/5–7, 012 hrsz.-ú területeken, a Medgyesyegyházát Mezőkovácsházával ill. a Kunágotát Magyarbánhegyessel összekötő utak kereszteződésétől ÉNy-ra, a Magyarbánhegyesre bevezető út É-i és D-i oldalán, az út kereszteződéstől kb. 450 m-re eddig ismeretlen lelőhelyet azonosítottunk. Kiterjedése csaknem minden irányban bizonytalan, csupán a K-i széle határozható meg egy itt azonosítható egykori, D felől É-ra, majd ÉK-i irányba kanyarodó folyómederrel. Ennek a feltöltődött aljú folyómedernek a Ny-i partján helyezkedik el a lelőhely, melynek területén népvándorlás kori kerámialeletek fordultak elő. A domborzati viszonyok, ill. a szintvonalak alapján a lelőhely kiterjedése É–D irányú lehet, s elérheti a 400×200 m-t is. A leletanyagot közvetlenül az említett folyóparton gyűjtöttük, a Magyarbánhegyesre vezető kövesút mindkét oldalán, de ennek oka az is lehet, hogy a folyóparttól távolabb kedvezőtlen látási viszonyok voltak.

Boglyás-Lengés-dűlő (KÖH 73081): A nyomvonal által érintett 054/10 hrsz.-ú területen, a településtől DNy-ra, a belterülettől csaknem 2 km-re, a mezőkovácsházi határvonaltól kb. 500 m-re ÉK-re egy jelentősebb, napjainkban kiszáradt, de ma is nádas folyómeder húzódik DK–ÉNy irányban. Ennek a folyóvölgynek a D-i oldalán lapos, fekete talajú, mély fekvésű részek vannak, a meder É-i oldalán viszont magas, világosszürke színű talajú, hátság vonulat húzódik. Itt a folyómederbe pontosan K felől egy másik meder érkezik. A két meder találkozásának É-i oldalán lévő kiemelkedő hátnak a legmagasabb részén, kizárólag a világosszürke színű területen kb. 250×150 m-es körzetben őskori, bronzkorinak látszó kerámia töredékek fordultak elő.

SZATMÁRI IMRE

295. Magyarcsanád határa

(Csongrád megye) A

A Nabucco gázvezeték Csongrád és Bács-Kiskun megyét érintő nyomvonalszakaszára készítenő örökségvédelmi hatástanulmányhoz kapcsolódó terepbejárásokat 2009. december 7. és 2010. május 25. között végeztük. A beruházás a két megye területén áthaladva összesen 23 település közigazgatási területén valósul majd meg, a tervezett 177 km hosszú nyomvonal mindkét oldalát 100–100 m szélességben vizsgáltuk. A terepi felderítés időpontjában a külterületi szakasz meghatározó részét (kb. 21%-át) már sűrű vetés borította, nagyjából hasonló arányban (kb. 19%) fordult elő erdő, rét, legelő, ill. gazzal fedett terület, melyeken szintén nem lehetett terepi kutatást végezni. Összességében a külterületi szakasznak mindössze 60%-a bizonyult terepbejárásra alkalmasnak.

A Magyarcsanád külterületén a tervezett nyomvonal, ill. annak 100 m-es pufferzónája 4 ismert lelőhelyet érintett. Ezek közül csak a *Börcsök-dűlő IV. (MOL-38 lh.,*